

Sygn. akt IV KK 157/19

POSTANOWIENIE

Dnia 17 grudnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Michał Laskowski

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.
po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 17 grudnia 2019 r.,
sprawy **D. J. (J.)**
z powodu kasacji na niekorzyść
wniesionej przez Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego
od postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 26 marca 2018 r., sygn. akt IV Kz (...),
utrzymującego w mocy
postanowienie Sądu Rejonowego w K.
z dnia 16 listopada 2017 r., sygn. akt II K (...),

p o s t a n o w i ł

- 1. uchylić zaskarżone postanowienie Sądu Okręgowego w K. i utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w K.;**
- 2. kosztami postępowania kasacyjnego obciążyć Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

D. J. został skazany wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dnia 13 września 2004 r., sygn. akt II K (...), za to, że w okresie od listopada 2003 r. do lutego 2004 r. w K. uporczywie uchylał się od ciążącego na nim z mocy ustawy obowiązku opieki, poprzez niełożenie na utrzymanie swoich synów G. i M., przez co naraził ich na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. za przestępstwo

z art. 209 § 1 k.k. Sąd wymierzył mu karę 7 miesięcy pozbawienia wolności, warunkowo zawieszając jej wykonanie na okres próby wynoszący 4 lata i zobowiązując oskarżonego do bieżącego łżenia na rzecz dzieci. Wyrok ten uprawomocnił się z dniem 21 września 2004 r.

Z analizy akt wykonawczych o sygnaturze Wp (...) wynika, że orzeczonej kary D. J. nie odbył.

Postanowieniem z dnia 16 listopada 2017 r., sygn. akt II K (...) Sąd Rejonowy w K. stwierdził, że na mocy art. 4 § 4 k.k. w zw. z art. 209 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 31 maja 2017 r. (Dz. U. 2017, poz. 952), czyn skazanego D. J., objęty wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dnia 13 września 2004 r., sygn. akt II K (...), nie jest już zabroniony pod groźbą kary, a skazanie uległo zatarciu z mocy prawa z dniem 31 maja 2017 r.

Postanowienie to zaskarżył w całości na niekorzyść skazanego prokurator Prokuratury Rejonowej w K., zarzucając mu obrazę przepisu postępowania, która miała wpływ na treść rozstrzygnięcia, a to art. 92 k.p.k., polegającą na wydaniu postanowienia bez należytego rozważenia całokształtu okoliczności ujawnionych w toku postępowania jurysdykcyjnego w sprawie sygn. akt II K (...) w postaci zasądzenia alimentów wyrokiem Sądu Rejonowego w K., III Wydział Rodzinny i Nieletnich z dnia 30 września 2003 r., sygn. akt III RC (...), od D. J. na małoletnie dzieci, która to okoliczność ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia, gdyż potwierdza, iż źródłem obowiązku alimentacyjnego, ciążącego na skazanym, było orzeczenie sądu, będące uszczegółowieniem ustawy. Wniósł przy tym o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Postanowieniem z dnia 26 marca 2018 r., sygn. akt IV Kz (...), Sąd Okręgowy w K. utrzymał zaskarżone postanowienie w mocy, uznając, iż dla ustalenia, czy doszło do depenalizacji przypisanego skazanemu przestępstwa, w związku z nowelizacją ustawy, analizować należy jedynie opis przypisanego czynu zawarty w wyroku, nie zaś poczynione przez Sąd I instancji w postępowaniu jurysdykcyjnym ustalenia faktyczne.

Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny zaskarżył powyższe orzeczenie w drodze kasacji, zarzucając mu rażące i mające istotny wpływ na treść

postanowienia naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 1 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k., polegające na zaniechaniu dokonania przez Sąd II instancji prawidłowej oraz wszechstronnej kontroli odwoławczej i nienależytym rozważeniu i ustosunkowaniu się w uzasadnieniu orzeczenia do zarzutu podniesionego w zażaleniu prokuratora oraz wspierającej go argumentacji, w następstwie czego, z rażącym naruszeniem przepisów prawa materialnego, tj. art. 209 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 31 maja 2017 r. w zw. z art. 4 § 4 k.k., doszło do utrzymania w mocy postanowienia Sądu *meriti* opartego na błędnym poglądzie, iż w wyniku nowelizacji art. 209 k.k., dokonanej na mocy art. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2017 r., poz. 952), nie są zabronione pod groźbą kary zachowania polegające na uchylaniu się od obowiązku alimentacyjnego w sytuacji, gdy w opisie czynu przypisanego przed dniem 31 maja 2017 r., jako źródło obowiązku alimentacyjnego wskazano jedynie ustawę, podczas gdy zarówno przed dniem 31 maja 2017 r., jak i po tej dacie, ustawa nadal stanowi źródło obowiązku alimentacyjnego, o którym mowa w art. 209 § 1 k.k., a jedynie określenie jego wysokości musi być skonkretyzowane w orzeczeniu sądowym, ugodzie zawartej przed sądem albo innym organem albo inną umową, zaś konkretyzacją obowiązku alimentacyjnego oskarżonego D. J. był wyrok Sądu Rejonowego w K. o sygn. akt III RC (...), zasądzający alimenty na rzecz uprawnionych małoletnich w kwocie łącznej po 700 zł miesięcznie, wobec czego czyn przypisany D. J. wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dnia 13 września 2004 r., sygn. akt II K (...) w całości realizuje znamiona czynu zabronionego pod groźbą kary, zgodnie z brzmieniem nadanym mu ustawą nowelizującą. Podnosząc powyższe, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 16 listopada 2017 r., sygn. akt II K (...).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego zasługuje w pełni na uwzględnienie jako oczywiście zasadna. Sądy orzekające w przedmiocie zatarcia skazania niesłusznie uznały, iż w sprawie D. J. zaszyły przesłanki zastosowania tej instytucji. Dopuszcili się przy tym dwojakiego rodzaju błędów.

W pierwszej kolejności Sądy dokonały niewłaściwej wykładni przepisów ustawy nowelizującej treść art. 209 § 1 k.k. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 25 stycznia 2018 r., sygn. akt I KZP 10/17, „zarówno przed zmianą art. 209 § 1 k.k., dokonaną ustawą z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2017 r. poz. 952), jak i po nowelizacji, ustawa stanowi jedno ze źródeł obowiązku alimentacyjnego, z tym że od dnia 31 maja 2017 r. obowiązek ten musi być skonkretyzowany co do jego wysokości w orzeczeniu sądowym, ugodzie zawartej przed sądem albo innym organem lub w innej umowie.” Tym samym ciążący na ojcu obowiązek alimentacyjny względem dzieci w aktualnym stanie prawnym w dalszym ciągu wynika z ustawowych norm prawa rodzinnego. To, co zmieniła nowelizacja, to konieczność dookreślenia wysokości alimentów w orzeczeniu, treści ugody lub umowie, w związku z czym, w odróżnieniu od poprzedniego stanu prawnego, nie każde uchylanie się od ustawowego obowiązku alimentacyjnego będzie stanowiło przestępstwo, a tylko takie, gdy ustawowy obowiązek został skonkretyzowany co do jego wysokości (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2019 r., sygn. akt IV KK 755/18).

Zdaniem Sądów stwierdzających zaistnienie przesłanek zatarcia skazania w przedmiotowej sprawie, w związku z treścią opisu czynu w wyroku Sądu w K. z dnia 13 września 2004 r., sygn. akt II K (...), wskazujących jako źródło zobowiązania alimentacyjnego D. J. wyłącznie treść ustawy, na skutek nowelizacji art. 209 § 1 k.k. doszło do depenalizacji popełnionego przez niego przestępstwa. Sąd II instancji, rozpatrując negatywnie zażalenie prokuratora, wyraził pogląd, że „dla ustalenia czy doszło do depenalizacji przypisanego skazanemu wyrokiem czynu, analizować należy jedynie treść tego wyroku, czyli opis przypisanego skazanemu czynu, nie zaś poczynione przez Sąd I instancji w postępowaniu jurysdykcyjnym ustalenia faktyczne. (...) Dlatego też nie ma obecnie znaczenia, że obowiązek alimentacyjny skazanego D. J. był uszczegółowiony wyrokiem Sądu Rejonowego w K., III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich z dnia 30 września 2003 r., sygn. akt III RC (...), który faktycznie zalega w aktach niniejszej sprawy. Skoro Sąd I instancji orzekający w tej sprawie nie wskazał w opisie przypisanego wówczas

skazanemu czynu źródła obowiązku jakim jest przywołany wyżej wyrok (a podał jedynie ustawę), to nie może być – jak zostało wyżej wskazane – tego rodzaju brak uzupełniony, w przypadku prawomocnego już wyroku” (s. 3 - 4 uzasadnienia). Z poglądem tym nie sposób się zgodzić.

Z akt postępowania w sposób oczywisty wynika, że w chwili wydania wyroku skazującego za przestępstwo uchylania się od wykonania obowiązku alimentacyjnego, istniał w obiegu prawnym, a nawet został ujawniony przez Sąd I instancji, wyrok Sądu Rejonowego w K., III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich z dnia 30 września 2003 r., sygn. akt III RC (...), który określa wysokość zobowiązań alimentacyjnych D. J. na kwotę 700 zł łącznie. Nie można więc zasadnie utrzymywać, że zachodzi sytuacja, gdy zobowiązany ustawowo do alimentacji nie podlega karze, w świetle znowelizowanych przepisów. Zamieszczanie w opisie czynu z art. 209 § 1 k.k. informacji, że chodziło o obowiązek określony „co do wysokości orzeczeniem sądowym” nie jest w perspektywie art. 413 § 2 k.p.k. wcale niezbędne. Konieczne jest natomiast - co trzeba silnie zaakcentować - dokonanie ustalenia, iż wysokość tego obowiązku alimentacyjnego została określona konkretnym orzeczeniem sądowym, ugodą czy umową. Ustalenie w tym zakresie może wynikać albo wprost z pisemnego uzasadnienia wyroku, albo z niebudzących wątpliwości dokumentów stanowiących poprawnie ujawniony materiał dowodowy. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 sierpnia 2018 r., sygn. akt IV KK 35/18). Tak też się stało w niniejszej sprawie.

Po drugie zaś, niewłaściwe jest zbyt ściśle przywiązanie Sądów orzekających – wyrażone bezpośrednio w uzasadnieniu postanowienia Sądu II instancji – do literalnego opisu czynu. Polski proces karny nie jest procesem formułkowym, dlatego choć należy zachowywać szczególną staranność, dokonując opisu zdarzenia, stanowiącego podstawę odpowiedzialności karnej, dbałość o precyzję sformułowań nie może stać na drodze realizacji celów postępowania karnego – co zadecydowało o konieczności wydania rozstrzygnięcia kasatoryjnego w niniejszej sprawie.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.

